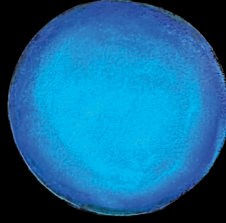

Belirsiz Geçmiş Zaman

İmparatorluk, Cumhuriyet ve Siyaset

—
Tarih
—

Ali Yaycıoğlu

DK

Ali Yayıoğlu, Stanford Üniversitesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyesidir, aynı zamanda üniversitenin İslam Araştırmaları ve Ortadoğu Çalışmaları direktörü olarak görev yapmaktadır. Yayıoğlu, ana çalışma alanı olan Osmanlı ve Türkiye sosyal-ekonomik ve siyasal tarihinin yanı sıra Osmanlı iktisadi verilerinin dijitalleştirilmesine yönelik projeler yürütmektedir. 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başında Osmanlı siyasal sisteminin dönüşümü üzerine *İmparatorluğun Ortakları: Devrimler Çağında Osmanlı Düzeninin Krizi* (Stanford Üniversitesi Yayınları, 2016) başlıklı kitabın yazarı olan Yayıoğlu bir süredir Türkiye'nin demokrasi tarihi üzerine yeni bir kitap üzerine çalışmakta ve *Gazete Oksijen'* de haftalık yazılar yazmaktadır. Aynı zamanda Eleştirel İmgelem ismini verdiği resim çalışmalarına San Francisco'da ve Atölye20 bünyesi altında İstanbul'da devam ediyor.

BELİRSİZ GEÇMİŞ ZAMAN
İMPARATORLUK, CUMHURİYET VE SİYASET

Yazan: Ali Yayıoğlu

Editör: Hülya Balcı

Yayın hakları: © 2024 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.
Bu yazıların ilk versiyonları *Gazete Oksijen*'de yayımlanmıştır.

1. baskı / Ocak 2024 / ISBN 978-625-6570-83-2

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Deniz Coşkun

Kapak ve iç görseller: Ali Yayıoğlu

Sayfa uygulama: Yeşim Ercan Aydın

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnşaat San. ve Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 52729

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Belirsiz Geçmiş Zaman
İmparatorluk, Cumhuriyet ve Siyaset

Ali Yaycıoğlu

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

İçindekiler

Başlarken.....	9
I BAŞLANGIÇTAN 2000'Lİ YILLARA CUMHURİYET'İN TARİH TEZLERİ . 17	
Cumhuriyet'in Osmanlı Tarihi.....	19
Cumhuriyet'in İmparatorluk Eleştirisinden	
Cumhuriyet'in Eleştirisine.....	24
Savaş ve Devrim	29
Resmi Tarih ve Revizyonizm Arasında Cumhuriyet	35
AKP Türkiye'sinin Tarih Tezleri.....	39
AKP'nin İkinci Dönemi ve Yeni Tarih Tezleri	44
II TÜRKİYE'NİN FIRTINALI YAKIN TARİHİ GEZİ'DEN 15 TEMMUZ'A 51	
Büyük Kırılma: Gezi Direnişi	53
Gezi Sonrası Türkiye Siyasetinin Dönüşümü	58
Üçüncü Kırılma: Çözüm Sürecinin Bitişi.....	63
1 Kasım Seçimleri-15 Temmuz Darbe Girişimi arasında Türkiye	70
III 15 TEMMUZ REJİMİNİN İNŞASI 77	
15 Temmuz Darbe Girişimi: Yeni Rejimin İnşası	79
15 Temmuz Sonrası: Türkiye'nin Dönemediği Viraj	86
15 Temmuz Rejiminin Mimarisi	91
Bir Rejimin Anatomisi	97
IV CHP'Yİ YENİDEN DÜŞÜNMEK 103	
Tarihin Penceresinden: Cumhuriyet Halk Partisi	105
Bir CHP Arkeolojisi: 18. Yüzyıldan 21. Yüzyıla	113
CHP ve Türkiye'nin Geleceği.....	119
V BİRİNCİ YÜZYILI SON BULURKEN CUMHURİYET VE	
CUMHURİYETÇİLİK	127
Cumhuriyet Tarihi Denemelerine Giriş.....	129
Cumhuriyet Yeniden	134
Cumhuriyetçilik Üzerine	140
Cumhuriyet: Eleştiri ve Gelecek	146
1990'lardan 2023'e.....	152
Türkiye'yi Ortaya Çıkarmak	158
Mayıs 2023 Seçimleri: Devam mı Tamam mı?	162
Cumhuriyet'i Eleştirerek Sahiplenmek.....	169

VI TÜRKİYE'NİN DEMOKRASİ TARİHİ.....	175
2020'lerde Demokrasi Tarihi Yazmak.....	177
Cumhuriyet, Demokrasi ve Tarih.....	182
Liberal Demokrasinin Ötesine	189
VII ESKİ VE YENİ MİLLİYETÇİLİK	195
İdeolojiler.....	197
Milliyetçilik Üzerine	201
Yeni Milliyetçilik.....	206
Milliyetçiliğin Geleceği Var mı?.....	210
VIII NEOLİBERALİZM, KRİZ VE TÜRKİYE.....	217
Neoliberalizm Çökerken.....	219
Kriz ve Erdoğanomics	225
Erdoğanomics ve Tarihi	231
Türkiye Enflasyon Tarihi	239
IX POPÜLİZM	245
Popülizm Nedir?	247
Popülizm Tarihine Giriş.....	253
Demokratör	257
X TARİH SAVAŞLARI VE ANTI-TARİH.....	263
Tarih, Siyaset ve Tarih Siyaseti	265
Tarih Savaşları	270
Türkiye'nin Tarihi, Tarihin Türkiye'si.....	275
Anti-Tarihten Kastım Nedir?	280
Dil ve Alfabe Meselesi.....	283
XI BİR TARİHÇİNİN GÜNCESİNDEN DAĞINIK GEÇMİŞ ZAMAN.....	289
Karaltı ve Bir Tarihçinin 48 Saati	291
İran Üzerine ya da Birbirine Dolanmış Tarihler.....	298
Bir Dersin Hikâyesi: Celaleddin-i Rumi ve Hacı Bektaş Veli	304
İran ve Anadolu: Tek Tarihten İki Tarihe.....	312
Şehri Yürüme, Şehri Çizmek ve İsfahan.....	319
İsfahan'da Tahayyül	326
İsfahan ve Hikâye Anlatan Saray	331
Afganistan Tarihine Kısa bir Giriş.....	336
Osmanlı ve İngiltere İmparatorlukları Arasındaki Afganistan.....	342
Afganistan ve Türkiye: Panislamizmden Anti-Emperyalizme	348
Modern Afganistan ve Modern Türkiye	355
Bitirirken.....	363

Başlarken

Belirsiz Geçmiş Zaman 2021 başından 2023 sonuna kadar, üç yıl boyunca *Gazete Oksijen'* de kaleme aldığım yazıların bir kısmından derlenen bir kitap. Bir yönüyle tarihçi olarak Türkiye ve Dünya'nın fırtınalı üç yılında tuttuğum bir günce. Bu fırtınalı döneme ve arkasındaki geniş zamana bakma çabası. Günümüz siyasetini ve toplumsal hayatı tarihsel bir mercekten yola çıkarak anlamlandırma girişimi.

Bu yazılara başladığım 2021'in ilk aylarında dünya ve Türkiye, Covid-19 pandemisinden çıkmaya çalışıyordu. Milyonlarca insanın canını alan Covid-19 salgını dünyada sadece sağlık sisteminin ne kadar kırılğan olduğunu göstermemiş, son on yıllarda iyice derinleşen küresel ve toplumsal eşitsizliği de yüzümüze vurmuştu. Yine bu yıllarda küresel iklim krizinin kendini çok daha açık hissettirdiğine tanık olduk. Gerçi Covid-19 salgının zirve yaptığı aylarda küresel ölçekteki eve kapanma uygulamaları atmosferdeki karbon salınımını yavaşlatmış, bunun atmosferimizdeki olumlu etkileri hemen hissedilmişti. Ama salgının etkisinin azalmasıyla birlikte küresel ısınmaya neden olan tüm uygulamalar eskisinden bile artmış şekilde geri döndü. Geçen üç sene büyük sel felaketleri ve devasa orman yangınlarıyla geçti.

Ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde birbiri ardına yaşanan büyük depremler iklim krizi ile ilgili değildi şüphesiz ama depremlerin Türkiye dahil birçok ülkede yoğun ve plansız yapılaşma sonucu korkunç yıkıcıma yol açması, depremlerin yeni tür küresel salgınlar ve iklim kriziyle birlikte sosyal ve siyasal olgular olarak değerlendirilmesi gerektiğini bize haykırdı. Toplumlar gerek ta-

biatla kurdukları ilişkiyi gerekse kendi aralarında oluşturdukları düzeni radikal bir şekilde değiştirmedikleri takdirde bizden sonraki nesilleri çok karanlık bir geleceğin beklediğini söyleyebiliriz. Bu kitaptaki yazılar çevre meselesi ile direkt ilgili olmasa da bu endişenin şahitliğinde yazıldı.

Bu denemelerin kaleme alındığı bu üç yılda dünya siyaseti de çalkantılı bir dönem yaşıyordu ve yaşamaya devam ediyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde Donald Trump'ın 2017-2021 yılları arasındaki başkanlığı dünyayı sarmalayan yeni popülist-otoriter dalğanın zirvesini temsil ediyordu. 2020 seçimlerinde Trump, Demokrat aday Joe Biden karşısında kaybetti. Ama liderlerinin davetini kabul ederek seçim sonuçlarını tanımadığını ilan eden binlerce Trump destekçisi 6 Ocak 2021 günü Senato ve Temsilciler Meclisi'nin bulunduğu Parlamento binasını bastı. 6 Ocak olayının bir darbe teşebbüsü olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hâlâ tartışılıyor. Ama liberal demokratik rejimlerin hem kalesi hem de küresel ölçekteki referansı olan ABD'de yaşanan bu kalkışma, içinden geçtiğimiz zamanın çok daha beklenmedik olaylara gebe olduğunun habercisiydi.

2021-23 arasındaki üç yıllık dönemde, Türkiye dahil birçok ülkede yeni tarz popülist otoriter hareketler ile bir türlü bu hareketlere karşı etkin bir karşı duruş sergileyemeyen "demokrasi ittifaklarının" mücadelesine tanık olduk. Bu mücadelelerin çoğunda popülist otoriterlik ya galip geldi ya eskisine göre gücünü artırdı. Bu satırların yazıldığı 2024 Ocak ayı başında bu mücadele devam ediyor. 2024 ve 2025 yıllarında, ABD dahil, dünyanın birçok yerinde seçimler yapılacak ve bu mücadelenin yeni safhasına tanık olacağız. Ama şimdiden görünen o ki, eski tür merkez sol ya da merkez sağ siyasetler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı'da kurulan liberal demokratik düzenin imkânlarını rahatça manipüle eden ve kötüye kullanabilen yeni popülist-otoriter siyaset karşısında yetersiz kalıyor. Yeni bir demokratik uyanış için farklı bir sosyal-siyasal tasarım, yeni bir strateji ve liderlik kurgusu gerektiği belli. Henüz Amerika ve Avrupa kıtasında otoriter popülizme karşı umut verici ve heyecan uyandırıcı bir ideolojik veya örgütsel alternatifin

ortaya çıktığını söylemek mümkün değil. *Belirsiz Geçmiş Zaman* yazıları bir yönüyle demokrasi, özgürlük ve eşitlik ideallerinin ve bu idealleri şekillendiren varsayımımızın ve düşünsel kodlarımızın sorgulandığı, belki de birçok insan için anlamını yitirdiği, bu noktaya nasıl geldik sorusunu soruyor.

Yine bu üç yılda dünyadaki jeopolitik düzende de büyük bir fırtına yaşandı ve artarak yaşanmaya devam ediyor. ABD ve Çin merkezli iki kutuplu bir dünyaya doğru mu gidiyoruz soruları sorulurken 2022 Şubat'ında Rusya'nın Ukrayna'yı topyekûn işgal teşebbüsü ile tartışma başka bir yöne evrildi. Rusya-Ukrayna Savaşı sadece Rusya'nın uykusundan uyanan eski emperyal tutkularının ya da NATO'nun genişlemesine karşı bir tür güvenlik refleksinin sonucu değildi. Bu saldırı aynı zamanda otoriter dalganın önemli bir hattı olan Putinizm'in tahkimi ile ilgiliydi. Rusya'nın Ukrayna'ya işgal girişimi sonrası Ukrayna'ya destek veren ABD ve AB'nin birlikteliğinde tazelenmiş bir Batı Bloku'nun tekrar güçlenmesi ve bu blokun aynı zamanda yeni otoriterlik akımına karşı demokratik bir uluslararası cephe oluşturma ihtimali belirmişti.

Ama bu ihtimale şüpheyile yaklaşmak için gerek ABD gerek AB'nin otoriter dalgadan bağımsız olmadığını, tam tersine bu dalganın merkezinde yer aldıklarını görmek yeterli olacaktı. Geçen sürede Soğuk Savaş dönemine benzeyen bir demokrasi-otoriterlik kutuplaşmasının Batı'nın kendi iç çelişkilerinden ötürü pek de imkân dahilinde olmadığı tezi daha ağır basacak gibi gözüküyor. Ama belki daha önemlisi, ABD ve AB'nin bu dönemde küresel adalet konusunda ideolojik ve moral bir referans olarak, sicillerinin hiç de parlak olmamasıydı.

2023'ün sonlarında Hamas İsrail'in güneyine saldırdı ve çoğu sivil, binin üzerinde İsrail vatandaşını katletti. Ardından İsrail bu katliama Gazze'ye yönelik çok daha büyük ve acımasız bir saldırıyla cevap verdi. Bu yazıyı kaleme aldığım 2024 başlarında binlerce sivilin öldüğü bu savaş hâlâ devam ediyor. Bu savaş tüm dünyayı derinden sarstı, evrensel kodları yerinden oynattı. ABD ve başta Almanya ve AB'nin İsrail'in Gazze'de binlerce sivilin ölmesine yol açan saldırısını bir anlamda "Yahudi soykırımının tek-

rar etmemesi için yaşanması gereken zorunlu bir kötülük” olarak kabul edip katliamlara göz yumması Batı’nın Aydınlanma, eşitlik, özgürlük, liberal demokrasi, insan hakları gibi evrensel prensipler üzerine kurulu moral üstünlük iddialarının daha da aşınmasına neden oldu.

Buna mukabil küresel adaletsizlik, özellikle son yıllarda, belki de çoğu otoriter rejimler altındaki Küresel Güney olarak ifade edilen eskinin Üçüncü Dünya’sında değil, ama Batı’da, özellikle genç kamuoyunda önemli bir “dert” olarak kendini gösterdi (Aslında Batı’da nesiller arası çelişkiler ve çatışmalar belki de dünyanın ileriki dönemindeki en ilginç olgularından biri olacak). Avrupa’nın kendi kolonyal geçmişi, ABD’nin ise kölelik tarihi, sistemik ırkçılık ve kirli uygulamalarla dolu Soğuk Savaş macerası ile yüzleşmesi talebi ilk önce Avrupa ve ABD’deki gençlerden, sol kamuoyundan ve üniversitelerden geldi. Belki tam da bu nedenden bugün ABD’de özellikle Filistin halkı ile dayanışma içinde olan üniversite gençliği ve eleştirel teorilerin siyasi angajmanlara dönüştüğü üniversiteler yükselen popülist otoriterliğin hedefinde.

Son üç yıl gerek tıp gerek dijital teknolojideki baş döndürücü gelişmeler yapay zekânın güçlü bir şekilde hayatımıza girmesi ile başka bir safhaya ulaştı. Üniversiteler şüphesiz bu sürecin en önemli kurumsal aktörlerinden biri. Gerçi artık şirketler kendi bilimsel araştırma-geliştirme merkezlerinde ürettikleri bilgi ve teknoloji ile üniversitelerle yarışır hale geldiler. Bu ise bilimsel ahlak, bilimsel üretiminin piyasa ve siyaset ile ilişkisini daha da güçlü şekilde sorgulanmasını gerektiriyor. *Belirsiz Geçmiş Zaman*’daki yazıların bir kısmı Stanford Üniversitesi’nde öğretim üyesi olarak bu gelişmelerin içinde akademik ve bilimsel özgürlüğün nasıl risk altında olduğunun şahitliği ile yazıldı.

Gelelim Türkiye’ye. Bu kitaptaki yazıların birçoğu Türkiye ve Türkiye tarihi ile ilgili denemelerden oluşmakta. Belki bu kitaba *Dünya’nın Fırtınalı Yıllarında Türkiye Tarihi Denemeleri* adını da verebilirdik. 2021-2023 arasında Türkiye tarihi bir seçime hazırlanıyordu. Türkiye Cumhuriyeti’nin yüzüncü yılında gerçekleşecek bu seçimle, 2002’den beri Türkiye’yi yöneten Erdoğan yöneti-

mi deđiŒecek miydi? Erdoğan yönetimi 2013'te otoriterleŒmiŒ, 15 Temmuz 2016'daki darbe teŒebbüsünün ardından İslamcı-milliyetçi bir koalisyon kurarak, hâlâ inŒası devam etmekte olan yeni bir rejim tesis etmeye baŒlamıŒtı. 15 Temmuz Darbe teŒebbüsü sonrasında kurulan olağanüstü hâl rejimi zaten kriz içinde olan hukuk sistemini iyice altüst etmiŒti. Bugün yargı büyük oranda rejimin muhalefeti sindirme ve cezalandırma aygıtına dönuŒmüŒ durumda. Aynı zamanda Erdoğan rejiminin sıcak para ve borç ekonomisi Türkiye'yi çok derin bir iktisadi buhrana sürüklemiŒ, enflasyon iki sene içinde Cumhuriyet tarihinin en yüksek noktasına ulaŒmıŒtı. Bazı dini cemaatler, kamudan beslenen belli bir iŒ insanı grubu, hatta bazı suç örgütleri adeta iktidarın ortakları haline gelmiŒti.

Bundan dolayı 2023 Mayıs seçimlerine çok büyük bir tarihsel anlam yükleniyordu. 2019 yerel seçimlerinde büyük Œehirleri elde eden muhalefet, 2023 seçimlerine giderken Œu ya da bu Œekilde bir araya gelmeyi bildi. Bu dönem, evet, fırtınalı yıllardı, ama Türkiye'de demokratik bir geri dönüş ve kamu yönetiminin yeniden teŒkilini arzulayan kesimlerde ciddi bir umut ve özgüven de belirmiŒti. 2020'de Trump'ın iktidarını kaybetmesi populist otoriter dalğanın sonunun gelebileceği umutlarını artırmıŒtı. Türkiye'de barıŒ içinde bir iktidar deđiŒimi küresel ölçekte çok önemli bir geliŒme olacaktı. Muhalefet kendine bu küresel görevi biçmekteydi.

Bu kitaptaki yazıların bir kısmı, yukarıda bahsettiğim endiŒeler kadar, deđiŒim yönünde iyimser bir beklenti duygusuyla yazıldı. Birçok yazıyı 2022 Haziran'ından 2023 baŒına kadar Türkiye'de Koç Üniversitesi'nde ziyaretçi öğretim üyesiiken kaleme aldım. Hem ders veriyordum hem *Gazete Oksijen'*de yazıyordum hem de birçok akademisyen, kanaat önderi ve hatta siyasetçi ile konuşma fırsatı elde ediyordum. Muhalefet ittifakının kuruluş sürecini ve içinden geçtiği krizleri yakinen takip edebildim. Aynı zamanda Türkiye'nin demokrasi tarihi üzerine yeni bir kitap projesine baŒlamıŒtım. Demokratik bir geniş dönüş ihtimalinin yeŒerdiđi, hatta yüksek bir ihtimale dönuŒtüđü bu tarihi dönemeçte hem tarihe tanıklık etmek hem de demokrasi tarihi üzerine çalıŒmak oldukça

heyecan vericiydi. Bu süreçte 2023 seçimleri sonucu Türkiye'nin yeni bir başlangıç yapma, restorasyon yerine, tarihsel bir derinlik ve devamlılık içinde, tazelenmiş bir cumhuriyet ve demokrasi kurulabilme ihtimalini düşünen yazılar ortaya çıktı.

2023 seçimlerini demokratik muhalefet kaybetti. Erdoğan rejimini tahkim etti. Seçim sonrası beklentileri yükselmiş muhalif kamuoyunda büyük bir hayal kırıklığı yaşandı. Muhalefet bloğu parçalandı. Kitaptaki yazıların diğer kısmı bu süreçte 2023 seçimleri sonrasındaki Türkiye'ye tarihsel bir mercekle bir daha bakmaya gayret eden yazılar olarak ortaya çıktı. Yine de okurlar 2023 seçimleri öncesi ve sonrası yazıların ton farkını fark edeceklerdir. Zaten bu kitabın bir tarihçinin güncesi olarak değerlendirilmesini önermiş bulunuyorum!

2023 Mayıs seçimlerinden sonra Türkiye nereye doğru yol alıyor, kestirmesi kolay değil. 15 Temmuz Darbesi teşebbüsü sonrası kurulan –ya da kurulmaya çalışan– yeni rejim dönüşü olmayan bir şekilde yapısallaşacak mı? Türkiye'nin siyaseti bazı araştırmacıların rekabetçi otoriter ismini verdiği bir rejimden güvenlikçi, fetihçi, ihyacı, İslamcı-Türkçü bir tam otoriter senteze mi dönüşecek? Yoksa bu rejim kendi iç çelişkileri ile sürekli kriz üreterek bir şekilde zamanla kendini mi tüketecek? Tüketse bile yerine ne gelecek? Yaşanan toplumsal kutuplaşma, şiddet, hukuksuzluk ve kurumsal çürümeye karşı yeni bir toplumsal barış ve kurumsal tasarımı ihtimali doğacak mı? 2024 Mart'ında gerçekleşecek belediye seçimlerinin sonuçlarına göre yeni bir demokratik muhalefet enerjisi ortaya çıkacak mı? Tüm bunları kestirmek çok zor.

Sonuç olarak, bu kitaptaki denemelerin endişeli ama aynı zamanda bir yönüyle umudu içinde besleyen, tabiri caiz ise, yüksek adrenal yüklü bir dönemde bir tarihçinin düşünsel arayışlarını yansıttığını söyleyebiliriz sanırım. Yazılar tasarlanmış bir yazı programı ya da bir araştırma projesinin sonucunda vücuda gelmiş akademik yazılar değil. Daha çok, dedim ya, fırtınalı dönemin güncesi olarak hayat buldular. İmparatorluk, Cumhuriyet, demokrasi, milliyetçilik, sol, neoliberalizm, popülizm, otoriterlik, İslamcılık, bu akımların tarih tezleri gibi birçok meseleyi ele aldım.

Kitabın son kısmında yer alan yazılar ise farklı konularda müstakil tarih yazıları ya da tarihçinin yaptığı işi anlattığı söyleşmeler olarak değerlendirilebilir. Şöyle ifade edeyim: Bu kitabın üç senelik vahşi rüzgâr ve dev dalgalarla boğuştuğumuz bir deniz yolculuğu sırasında bir yolcunun bu yolculuğu, gemiyi, yolcuları ve mürettebatı, denizi, denizaltını ve geldiğimiz ve ona doğru yol aldığımız kara parçasını bir arada ve serbestçe düşünme denemeleri olarak okunması beni mutlu eder. Şu notu da düşeyim: Bu yazıları kitaplaştırırken yer yer kısalttım, elden geçirdim veya başlıklarını değiştirdim.

Peki neden “belirsiz” geçmiş zaman? Onu da şöyle ifade edeyim: Bu yazılar akademik tarih yazıları değil ama evet tarihsel yazılar. Tarihsel yazılar ama geçmişin geleceği belirleyeceği tezini benimseyen yazılar değil. Tam tersine geçmişin dağınıklığı ve sürekli müzakere edilen, sürekli üzerine yeniden düşünülen belirsizliğin gelecek için özgürleştirici bir referans olduğu varsayımına dayanan notlar. Geçmişin kendisinin ya da onun üzerine üretilen tezlerin esiri olmamayı açık ya da kapalı savunan denemeler. Geçmişin ve geleceğin içindeki belirsizliklerin baskıya, şiddete yol açtığı kadar, özgürleştirici de olabileceğinin altını çizen küçük katkıları. En azından bu yazıları bu anlayışla yazdığımı söylemeliyim. Takdir okurundur.

Aynı zamanda yazılarla beraber bazı çizimlerimi de kitapta paylaşıyorum. Çizimler yazıların içerikleri ile tamamen kopuk değil ama yazılara direkt de bağlı değiller. Bu fırtınalı dönemin ruh hali ile yaptığım, Saadet Özen’in *eleştirel imgelem* diye ifade ettiği, bir tarihçinin bağlı olması gerektiği zaman ve mekân denkleminde görece özgürleştiği görsel anlatılar.

Bu yolculukta fikirlerinden yararlandığım birçok yolcu, yoldaş oldu. İlk önce hemen her gün görüş alışverişinde bulunduğum meslektaşım ve arkadaşım Yektan Türkyılmaz’a şükranlarımı sunmam gerekiyor. Tarihçilerin şahitleri antropologlar oluyor. Yektan o keskin zekâsını birçok tarihsel kilidi açmama yardımcı olacak bir anahtar olarak kullanmama izin verdiği için kendimi çok şanslı addediyorum. Yine bu yolculukta Cumhuriyet ve de-

mokrası üzerine beraber düşündüğümüz Murat Somer'e bana kazandırdığı perspektifler için minnettarım. Bu fırtınalı üç senede dingin tarih ve edebiyat sohbetleri ile zamanı yavaşlattığımız Zül-fü Livaneli'ye; sürekli fikirlerimi tazelemeye çalışırken ilham kay-nağı olan Bekir Ağırır'a; deneyim ve bilgisinden Türkiye üzerine çok şey öğrendiğim Nesrin Nas'a; Türkiye siyasetini farklı lenslerle bakmamı sağlayan Murat Sabuncu'ya; benim için bir siyasetçi-den ziyade, bir süredir üzerine konuştuğumuz başka bir Türkiye hayalini zihninde nasıl damıttığını zevkle izlediğim bir düşünce dostu olan Ekrem İmamoğlu'na; kaleme aldığım her yazıyı ayrıntısı ile okuyup şefkatli ama keskin eleştiriler getiren annem Re-zan Yayıoğlu'na; birlikte düşündüğümüz ve dünyaya beraber baktığımız eşim Patrica Blessing'e; sanat ve düşüncenin bir ara-da yolculuğunda bana rehberlik eden kuzenim heykeltıraş Sevgi Karay'a; Türkiye'nin duygularını daha iyi fark etmemi sağlayan Nilüfer Akpınar'a; bu yazıların bir kısmını yayınlanmadan önce paylaştığım ve beni daha çok hata yapmaktan kurtaran Tamar Nalçı'ya; kitabın doğmasını sağlayan Doğan Kitap'taki titiz, sabırlı editörüm ve meslektaşım Hülya Balçı'ya; Doğan Kitap'la çalışma konusunda beni ikna eden Cem Erciyes'e; kitap kapağının tasarımını yapan kuzenim Deniz Coşkun'a ve Özlem Çağımma'ya gönülden teşekkür ediyorum. Bu yazılar *Gazete Oksijen*'in yazış-leri ve özellikle müdürümüz Tayfun Devicioğlu'nun yönlendir-meleri olmasa ortaya çıkmazdı. *Gazete Oksijen*'e yazılarıma sayfa ayırdıkları ve yazıların kitap olarak yayımlanmasına izin verdik-leri için ayrıca müteşekkirim.

Bu kitabı Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında, tahakküm al-tında olmayan özgür ve eşit yurttaşların var ettiği kapsayıcı ve barış içinde bir cumhuriyet özlemini paylaşan dostlara ithaf ediyorum.

6 Ocak 2024
Stanford, Kaliforniya

Belirsiz Geçmiş Zaman, Ali Yayıoğlu'nun 2021'in başından 2023'ün sonuna kadar, üç yıl boyunca *Gazete Oksijen*'de kaleme aldığı yazılardan bir derleme... Bir tarihinin Türkiye ve dünyanın çalkantılı üç yılında tuttuğu bir günce. Bu fırtınalı döneme ve arkasındaki geniş zamana bakma çabası. Günümüz siyasetini ve toplumsal hayatı tarihsel bir mercekten yola çıkarak anlamlandırma girişimi...

Ali Yayıoğlu, iyi bir tarihçi olarak sadece "geçmişlik hali" ile ilgilenmiyor. Daha iyi bir hayat için umudun peşinde geçmişe bakıyor. Türkiye ve dünyayı belirsizliğin şiddetine hapseden dönemi, tarihten ustalıklı süzdüğu bilgiler ışığında yeniden anlamlandırmaya çalışırken, okuru da çoğul bir Türkiye anlatısı kurmanın imkânları ve sınırları üzerinde düşünmeye ve yeni bir demokrasi tasavvuru oluşturmaya davet ediyor.

Nesrin Nas, siyasetçi-iktisatçı

Türkiye'nin bugününe ve geleceğine dair bu yetkin denemeler, ancak uluslararası bir tarihçi olan Ali Yayıoğlu'nun sahip olduğu derin perspektifle yazılabilir. Okurken aklınıza sık sık "Kökü mazide olan atiyiz" dizesi geliyor. Büyük bir başarı!

Zülfü Livaneli, yazar-besteci

Ali Yayıoğlu, *Belirsiz Geçmiş Zaman*'da, yakın siyasi tarihimizi zamanın süzgecinden geçiriyor. Gelecekte geçmişe bakarak tarihi siyasal gerilimlerin aracı olmaktan çıkarıp eleştirel düşüncenin, hakikat arayışının ve toplumsal uzlaşının parçası yapan bir anlatının peşine düşüyor.

Evren Balta, siyaset bilimci

Cumhuriyet ikinci yüzyılına girerken, Ali Yayıoğlu kendini ve öncelini yıkmak veya yok saymak değil, anlamak ve geliştirmek için metodik, mukayeseli, özeleştirel tarih ve gelecek anlatıları kuruyor. Belirsiz ve açık analizlerinde, geçmişimizi daha içeriden ve yeniden, daha korkusuz ve evrensel bir gözlemlerle görerek geleceğe daha ümitvar pencereler açabilmemizi sağlayan bilgi ve açuları sunuyor ve bizi aynı anda hem daha buralı hem daha dünyalı olmaya davet ediyor.

Murat Somer, siyaset bilimci

Ali Yayıoğlu, Stanford Üniversitesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyesidir. Osmanlı dünyası, modern Türkiye tarihi ve Ortadoğu üzerine çalışıyor ve dersler veriyor.

